

BISERICA și ȘCOLA.

Foiă bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunei

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la

TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Vorbirea funebrală

rostită la 17/29 Dec. 1893 în biserica centrală a Orașii-
mari de Archimandritul Vicariu episcopesc **Iosif Goldiș**,
cu ocaziunea înmormântării protopresviterului **Tincei**
Iosif Vessa.

Dormi în pace umbră verabilă!

Până acuma te-ai rugat tu pentru sufletele al-
tora; acuma ne adunarăm a ne ruga noi pentru sufletul
teu! Ai petrecut pre mulți acolo, de unde nu
este reîntorcere; acuma ne adunarăm să te petrecem
pre tine! Ce ai fost nu ești mai mult! Sufletul teu
s'a mutat la Dumnezeu, care ți-l'a dat, ér corpul a
rēmas pământului din cere este compus. „Că plă-
cut era Domnului sufletul teu; pentru acēsta s'a
grăbit a-l scōte din mijlocul reuțății.“ Inț. Solo-
mon IV. 14.

Cel ce a fost odată, ștersu-s'a din lume

Ca un fulger iute, ca un val de spume. (Alecsandri)

Iosif Vessa protopresviterul tractului Tinca, pa-
rochul comunei Cefa și asesorul consistoriului nostru
Oradan nu mai este.

Naintea ochilor nostri zac recile lui rămășițe
sub nume de cadavru; cu înfiorare vedem aci ce
este omul.

Omul odată trebue să mōră, dar ziua și óra
morții nu le scie. „Că în mâna Domnului este su-
fletul tuturor celor ce viețuesc, și duhul a tot o-
mul.“ (Iov. 12, 10.)

Mórtea pe nimene nu cruță. Toți cădem mereu
ca iérba de cōsă și ca frunțele pomului. Suntem
străini pe acest pământ, precum au fost și părinții
nostri. „Că umbră trecătoare este vieța noastră, și
nu este întórcere sfîrșitului nostru.“ Inț. Sol. II. 5.

Nimene nu póte dispune, cât să remână în lo-
cuinta sa pământescă, sén când se se mute afară
din ea. Ea nu ni este dată în arendă, ca să o pu-
tem prolungi cu aur și cu argint, séu se o putem
ține cu putere brahială. Chemarea noastră pământescă
este să ne facem scara lui Iacov, pe carea să ne
înălțăm la vieța cea cerescă; este numai ca să ne
procurăm cu grabire merinde pentru continuarea că-
lătoriei, căci nu scim timpul, în care corabia ce ne
astăptă, are să plece.

Multe milióne de ómeni au părăsit acēsta lo-
cuintă pământescă plină de frământături. Fostau im-
pērati, înaintea cărora au ingenunchiat popórele; dar
la comanda Domnului vieții a trebuit să-și părăsescă
auritele lor palaturi; a trebuit să-și depună coró-
nele . . . devenind sumețele lor figuri pulbere și ce-
nușe comună, pe care nimenea nu le mai deosebesce
de pulberea și cenușea cerșitorilor. Fost'au învățați,
carii au esploatat legile naturii; au făcut invențiuni
și descoperiri; au supus și silit elementele naturii,
ca să le stea în servițiu; au cucerit marea cu adên-
curile și atmosfera cu fulgerile: numai mórtea n'au
putut'o cuceri. Toți au trebuit să și părăsescă tere-
nul activității, stând noi astăzi pe locul, unde ei
odinióră au stat și s'au cufundat. Timpul inainteză,
pre toți-i răpesc și-i duce acolo de unde nu este
reîntorcere.

Ce se încrede dară bogatul în bogăția sa, căști-
gată cu multe lupte și ostenele? De cumva nu pen-
tru aceea, ca cu atâta mai grea să-i fie despărțirea
de ea, și pentru care apoi să aibă a se certa alții,
carii nu au asudat pentru ea. Ce se fălesce puter-
nicul cu puterea sa? Acela, care astăzi e înălțat și
mărit, mâne zace nemișcat în copérșeu. Astăzi-i lu-

mea îngustă, mâne se mulțămesc cu mormântul de câteva palme.

În centrul Asiei, Alessandru cel mare în carul de triumf fiind tras de popórele subjugate, i-a atras atențiunea un betrán, care se uită în continuu la róta carului. Intrebând Impératul cauza, bétránul i-a respuns: *Me uit, Imperate, cum se întórce.* Alessandru de loc a oprit carul, și n'a mai lăsat ca să-l tragă ómenii. *„Nu avem cetate státátóre, ci cáutám pre cea viítóre.“* (Evrei 13, 14). Suntem străini pe acest pámént, precum au fost párinții, moșii și strămoșii nostri.

Acésta însă nu ne supere: pentrucă partea esențială a omului e sufletul, *„pentru care avem dela Dumneđeu, în ceriuri casă vecinică, nefăcută de mână.“* (II. Cor. V. 1).

Omul în partea sa fizică are aseménare și cu alte ființe neraționale, dar în partea intelectuală este enigmă. Omul în cartea naturei este semnul cugetării. Minunat este omul în progresul seu cel nemărginit; el este chipul și aseménarea lui Dumneđeu celui necuprins și adorat; sufletele ómenilor sunt schintei dumneđeesci, sunt tot atâtea raze a sórelui celui înțelegétoriu, ce umple lumea; care respandite în univers dau căldură și viețá materiei, dar care éráși se re'ntorc la foculariul seu și nu pot perí, precum nu per schintele electrice.

Și precum în natură stropii de apă fără a se pute nimici, se re'ntórnă pe diferite canaluri la marele Ocean, cu care sunt omogeni: așa este necesitate, ca sufletele ómenilor, spiritele acestor lume mici, să se reintórne la Dumneđeu, la spiritul ce umple lumea cea nemărginită, cu care ele sunt înrudite, sunt omogene.

*„Noi nu suntem sădiți si creați numai așa în deșert — ăice Cícero în cartea primă a Tusculanelor -- ci fără îndoélă trebuie să fi fost o putere, care să provédă de genul omenesc; și care n'a făcut și n'a nutrit o ființă, care după ce a răbdat tóte necasurile, să cadă apoi în relele sempiterne.“*¹⁾

„O Dei nemuritori! — esclamá el într'alt loc — decă așteptarea, decă dorul, decă nesecuranța ne tormentă, ne nelinicesce acuma atât de mult: cât de dorit și plăcut trebuie să fie acel drum, pe

*care trecéndu-l, nu vom mai avé altă grije, nu vom mai fi în nelinisce!“*²⁾

*„Să ne desunim de corpuri, adecă să ne deprindem a muri. Acésta, chiar și acum când suntem pe pámént, va fi asemenea vieții ceresci. . . . Acolo în urmă, după ce vom ajunge, vom viețui. Căci însași acésta viețá este mórte, pre carea aș puté să o deplâng.“*³⁾

Cu drept cuvént laudă sântul Augustin (Epist. LII) pre acest mare orator al Romei, carele ca păgân fără luminile rövérstate mai târziu do religiunea creștină, prevede taine de a le revelațiunei divine, esprimă adevéruri de a le evangeliului, arată simțeminte de a le sântilor Párinți, și constată un spirit sacru cu care Isus Christos a însuflețit pre Apostoli, când a ăis *„Să nu se témă de cei ce ucid corpul, dar sufletul nu-l pot ucide.“* (Mateiu 10, 28).

Înțeleptul Socrate fiind judecat la mórte a ăis: *„Mare speranță am judecătorilor, că-mi este spre bine acésta întémpare, care me trimite la mórte; căci e neapărat, ca să fie din dóue una. Séu că mórtea redică ori-ce simțire, séu că printr'insa omul se strămută din acéstă lume în alt loc. Deci, ori că simțirea se stînge, și mórtea e asemenea cu acel somn, care câte odată chiar fără vedeniile viselor aduce liniștea cea mai ușórá. Séu e adeverat ceea ce se ăice, că mórtea e o strămutare în regiunile acelea, pe cari le locuesc cei ce au eșit din viețá; apoi acésta e încă și o mai mare fericire, ca cineva, după ce s'a străcurat din rëndul acelora, cari voesc să se țină în numărul judecătorilor, să ajungă la aceia, cari se ăic cu adevérat judecători. . . . și să întélnescă pre aceia, cari au viețuit cu dreptate și credință. . . . acolo nu voiu mai fi condamnat la mórte, pentru că voiu esamina înțelepțiunea altora, precum făceam aci. Nici chiar voi Judecătorilor, să nu ve temeți de mórte, căci nimenui nici mort, nici viu, decă va fi bun, nu-i se póte întémpa nici un reu, și nici odată faptele lui nu sunt uitate de Deii nemuritori.“*

Și decă clasicile popóre din vechime — precum vedem — au cređut, că pentru suflet mai este o lume și din colo de mormént: óre noi, cari pe lângă mintea omenescă avem garanța nemuririi și în descoperirea dumneđeescă, să credem că mórtea e

¹⁾ M. Tullii Ciceronis Tusculanarum disputationum ad M. Brutum liber primus de consemnenda morte. Cap. XLIX, 118.

²⁾ Idem Lib. I, Cap. XL, 96.

³⁾ Idem. Lib. I. Cap. XXI, 75.

nimicirea totală a omului? Să credem că spiritul se sfârșește în mormânt cu corpul? O nici decum! ci din contră trebuie să credem: că după noaptea, în care orbicăm pe acest pământ, mărtea pentru suflet e roșeța zorilor, și din mormânt se înalță soroze ne-murirei. „Căci Dumneșeu a zidit pre om spre nestrucățiune, și după chipul fânței sale l'a făcut pre el.“ (Inț. Sol. III, 1.)

Omul este un pom în grădina lui Dumneșeu; a lui rădăcini sunt în pământ, culmea lui însă se înalță la ceriu, și este mijlocitoriu între ceriu și pământ, între Creator și Creaturi.

Dar fiindcă și pomul nu după înălțimea-i naturală, ci după nobleța fructelor se apretuește: avem trebuință, ca nainte de ce am dice în Domnul adormitului nostru frate un „remas bun“ pentru totdeuna, să-i cunoșcem și să-i apretuim vieța și nobleța sufletului după demnitate.

Protopresviterul Iosif Vessa s'a născut în 29 Noemvre, la anul 1843 în comuna Botean, în protopresviteratul Peșteșului al districtului nostru orădan.

Părinții lui au fost preotul Ioan Vassa și soția Maria.

Cunoștințele universale și-le-a câștigat în gimnasiul din Oradea-mare, ér cele speciale preoțesci în institutul teologic din Arad.

Absolvând teologia la anul 1868 cu purtare deosebit recomandată și din toate obiectele cu calculi de eminentă; dupăce în 1869 a făcut la Consistoriul orădan esamenul de cvalificațiune și tot aci și-a câștigat cunoștințe practice în afacerile administrațiunei: fericitul episcop Procopiu Ivacicovicu l'a numit de vicenotariu la Consistoriul nostru Orădan.

La anul 1871 luând în căsătorie pre acum veduvita sa soția Iuliana Diamandi, nepoța dlui de pie memoriă Nicolau Diamandi, încă în acelaș an la 21 Noemvre s'a hirotonit prin episcopul Ivacicovicu întru diacon, ér la 25 Noemvre întru preot pe văcanta parochie din Ineu în protopresviteratul Peșteșului, unde a chivernisit casa lui Dumneșeu ca preot de model, agonisinduși merite neperitoare și ca Inspector de școle, încât la 1812 întrunind încrederea sinodului eparchial, a căruia membru a fost până la sfârșitul vieții, a fost ales de asesor onorariu în senatul strîns bisericesc al Consistoriului de aicia, ér la 1875 din partea Présânției Sale dlui Episcop Ioan Meșianu a fost distins cu brâu roșu.

În anul 1886 la 17 Februaru a fost ales de

protopresviter în tractul protopopesc nou arondat al Tinței cu reședința în Cefa, unde a petrecut până în 15/27 a lunii curinte (Dec. 1893), când Domnul vieții și al morții l'a chemat la sine în etate de 50 de ani.

Meritele lui, câștigate pe terenul bisericesc și școlar sunt eternisate cu litere de aur în analele acestui Consistoriu; căci ca fiu al patriei, ca bărbat al națiunei și ca razem al bisericii „bună luptă a luptat, lucrul l'a implinit și credința a păzit.“

Începutul și sfârșitul sunt asemenea. Neputințios se nazce omul și neputințios eșe din lume. Dreptaceea și fratele nostru neputânduși lua remas bun dela ai sei și dela toți, pre carii i-a iubit și cunoscut în vieța: implinesce prin mine acésta tristă dătorință, și nainte de toate se adresază cătră soția sa și dice: Iubita mea soție, cu jele nespună-ți dicție „remas bun“! Credința, iubirea, bunéța și abnegățiunea ta, cu care în vieța noastră conjugală și deosebit pe patul suferințelor mele m'ai grijit ziua și noaptea, să ți-le resplătéscă bunul Dumneșeu, căci eu nu le pot: nu le pot, „că s'a stîns ca fumul țilele mele, și oșele mele ca uscățiunea s'au uscat.“ (Ps. 101, 4.)

Nu te supăra pentru mărtea mea, căci, ea a pus capăt suferințelor ce nu le mai puteam suporta. Cugetă că mărtea este numai un rău părut; vieța omului — precum se scie — în totă ziua se scurtă cu o ți; ea este o mărte continuă, ce se datéază chiar dela nascere. Dela nascere din ți în ți murind și eu, prin despărțirea sufletului de corp am încetat a muri; am scăpat de acest rău părut, și am ajuns de a numai fi supus suferințelor lumesci.

Lumea acésta pentru om e marea suferințelor; vieța omului e barcă, ce plutesce p'ntre valuri, fiind legănată și amenințată din momentul plecării până la liman. Pentru aceea poporele Traciei din vechime — precum ne arată Herodot în cartea V, cap 4, — de câte-ori se nășcea om în lume, se adunau și se văetau cu amar, ér mărtea o serbau cu ospete și petreceri, aducânduși a minte de necasurile vieții, care s'au sfârșit prin môte.

Primesce acésta mângăere bázată pe adeverul mărturisit de înțelepții omenirei, precum și de maica noastră biserică, pentru a căreia prosperare — precum tu bine ai vădut — m'am luptat până la sfârșitul vieții, când Dumnul vieții și al morții m'a chemat la sine; unde și tu vei veni, când va vof

Dumneșeu. Țră tu — după svatul profetului — „Aruncă spre Domnul grijea ta, și el te va hrăni!” (Ps. 54, 25.)

„Că bun este Dumneșeu celor ce-l așteptă pre El în ziua necasului; și cunoșce pre cei ce se tem de El.” (Naum I, 7.)

Voue frașilor protopopi și preoți, împreună servitori la altariul lui Dumneșeu, de care eu trebuie să me despart, ca să merg se dau socotă acolo, unde până acuma mi-am înălțat rugășionile și cugețele mele, — Ve mulțamesc pentru-că a-ți grăbit, ca să-mi dați ultima sărutare! remas bun, iubășilor frași! Domnul vieșii se ve dee încă multe șile senine; mai senine de cât acelea cu care m'a cercat pre mine. Frași preoți cu crucea nșrunte, foșcii mei tovarăși, Voi lumina lumii și sarea pământului, Voi carii sunteșii Ângeri de pace ai poporului dela nascere până la ușa mormântului, stași la înălșimea chemării voste! *rescumperași vremea, că șilele rele sunt!*

Fii mei sufletesci din protopresviterat și parochiă: turma mea înșelegătoare, ascultași înc'odată glasul păstoriului voștru! Omul ori-cât se înalșă asupra celorlalte fiinșe, fiind pe pământ cu carne și oșe, nu se pôte feri de păcat, căci *nimenea nu este bun, fără numai unul Dumneșeu.* Când în „rugășionea domnșcă” Veși dice: *Și ne iertă noue greșelele nștre, precum și noi iertăm celor ce ni-au greșit noue!* Să Ve aduceși a minte de mine, carele am putut greși, și v'am putut supera adeseori; șeiți bine, că și părintele trupesc, *pre care fiu îl iubesc, îl dogenesce;* luași în socotinșă greotatea sarcinei ce am purtat ca păstoriul voștru. Veniși iubășilor mei fii și fice sufletesci, și dându-mi sărutarea de pe urmă, me petreceși până la ușa mormântului mēu; și aruncând o gliă de pământ, semnul iubirei și știmei Voste cătră mine: diceși, ca Dumneșeu să me ierte! Țră eu șic cu șanta scriptura: *Adu-și a minte de mine Dumneșeu spre bine, pentru tôte câte am făcut poporului acestuia!* Neemia V. 19. *Părinte șfinte, păzesce-i pre ei întru numele Țeu, pre carii i-ai dat mie, ca să fie una.* (17. 11.)

În urmă despărșindu-me de voi, fratele meu, surorire mele, rudeniile, prietenii și cunoscușii mei: cu Ioan Gură de aur Vē șic: „Remas bun... că eu plec pe cale străindă, pe care nu am mai um-

blat nici odată; plec în țēră depărștată, carea nu o-a vēșut nimenea; plec la locuri, unde nu me petrece nimenea: plec la Judecătoriul cel mare și înfricoșot, înaintea căruia nu știu cum voi apēra causa mea.” Deci Vē rog pre toși, ca de cumva cu cuvântul șeu cu fapta vre-o dată V'am greșit, să me iertași, și Vē rugași pentru mine, ca și bunul Dumneșeu să me ierte!

Pastorala Episcopatului catolic.

E adevērat, că Biserica, după promisia Intēmăitorului ei divin, nu pierē, nu pôte peri, porșile iadului nu o vor învinge: însē pe lângă acēșă promisiune divină încă tot mai stă datorinșă șantă a credincioșilor catolici, ca unul fie-care în particular și toși la olaltă să ne ridice cu curagiu întru apērașea șantei lor mame adecă a Bisericei și a învășatorilor și darurilor ei, căci dacā nu o apēră, atunci singuraticii, tocmai și nașioni întregi pot perde binecuvēntările credinșei și ale Bisericei. Acēșta este deja aci pe pământ pedēpsa timiditășii și nepășării.

Pentru aceea cu capul ridicat mărturisșiți, că voi nu vē rușinași de Evangelie, pentru-că puterea lui Dumneșeu este acēșta spre mântuirea tuturor, cari cred, și apērași și Voi libertatea șantei Voste Biserice; fiși cu alipire credincioșă cătră șanta nōștră credinșă, și nu lășași, ca șcupa moștenire a șantului Ștefan, binecuvēntările bisericei nōștre se insă din acēșă patrie șcumpă. Arētași la lumea întregă credinșă acēșta a vōștră, însē arētași-o într'un mod demn de omul catolic, cu îndrășnelă și țaria nobilă, dar tot odată și cu cumpēt și cu respectul cuvenit față cu puterea civilă. Cu deosebire nu permiteși, ca cășătoria creștină catolică să se deșosēșcă la un contract curat civil și în impērășia șantului Ștefan să se declare de invalidă cășătoria încheiată între catolici în fașă lui Dumneșeu și a șantei Maice Biserice.

Adunași-vē sub conducerea preoșilor voștri și altor bărbăși catolici demni de știmă și protestași în contra vățēmărilor, ce ni-se fac. Glasul voștru să străbată la acei bărbăși, cari din încrederea vōștră și prin voturile vōștre sunt chemași și obligași a apēra cele mai înalte drepturi și interese ale țērii. Străbată la dēnșii glasul voștru și cereși, ca în acēșă patrie, care a întemeiat' o șantul Ștefan, să puteși trăi după credinșă șantului Ștefan. Acēșta este luptă de apērare, nu agresione. De agresione pe noi nimenea nu ne pôte învinul.

Ceia ce a șis șantul Ambrosie, accentuăm și noi în consciinșă drepturilor nōștre: „Noi ne apērăm, dar nu atacăm.”

A fi credincios constinșei catolice; a împlinș cele mai șante datorinșe ale chemării, ce ne-a dat' o Dumneșeu, a nu ne lăpăda credinșă nōștră, a apēra libertatea, ce s'a garantat prin istorie, prin consti-

tuțiunea sântei Maice Biserice și conștiinței catolice, înlătură amestecul necompetent al puterii de stat în sfera de drept a sântei noastre Biserici, acésta nu este agresiune, acésta este apărare îndreptățită.

În acéastă luptă de apărare nimenea nu ne pôte învinovați, că turburăm pacea. Noi suntem fii Domnului păcei, glasul nostru ni-l ridicăm în interesul păcei în contra turburării păcei; noi apărăm numai tradițiunile noastre creștine, cari viază în sufletul fraților noștri de o credință, și au străbătut întregă ființa lor; noi apărăm numai curățenia și caracterul creștin al sanctuarului familiar păzit de Dumneđeu. Prin acésta nu vătemăm nici puterea statului, nici drepturile altora.

În lupta noastră de apărare nu ne pôte nimenea învinovați, că ne-ar lipsi iubirea de patrie. Cu cea mai nobilă conștiință strigăm în fața învinitorului: „Mărturisim credința părinților noștri, pentru acésta ne învinovațește. Mărturisim credința părinților noștri, credința sântei Maice Biserice catolice, care și-a câștigat merite neperitoare pentru cercarea și promovarea bunăstării statelor. Ea a creat civilizațiunea, vârsând în sufletul popórelor învățătura și grația sântă a lui Isus Christos.

Ea a primit popórele în brațele sale de mamă prin sântul sacrament al botezului și le a crescut cu credință și iubire de mamă. Ea a dat statului auctoritate, drept și ordine; ea a învățat pe regii și popórele țerii, cari le sunt datorințele, și cum trebuie să le împlinescă cu fidelitate; ea a înființat școala, știința și arta, a ajutat pe cei săraci, a sprijinit pe cei părăsiți, a prefăcut familia în sanctuar, a restabilit demnitatea femeii; ea a dat tot ce este de lipsă pentru bunăstarea și fericirea statelor, așa încât, vorbind cu sântul Augustin, să pare că nici atunci nu ar fi putut face mai mult pentru bunăstarea popórelor, când ar fi avut menirea, să promoveze și se asigure numai interesele vieții pământești.

Când apărăm așadar drepturile sântei Maice Biserice catolice, a acestei mari binefăcătoare a popórelor, în contra înoirilor proiectate, noi ne luptăm în interesul cel mai sânt al vieții de stat; și cu nobilă mândrie arătăm spre glorioșii noștri străbuni, cari cu credința sântă, și cu grația ei sântă în pepturile sale au apărat patria și au conservat-o pentru noi.

În lupta noastră de apărare nimenea nu ne pôte învinovați pre noi, că am voi să atacăm puterea de stat. Noi, precum ne învață sânta noastră credință, onorăm puterea de stat pusă de Dumneđeu, și ne supunem ei. Însă puterea de stat, al cărei auctor este Dumneđeu, are marginile sale determinate de însuși Dumneđeu; acestea sunt legea lui Dumneđeu.

Pentru aceea noi nu numai în numele conștiinței noastre catolice și în virtutea dreptului nostru garantat prin constituțiune, ci conduși și de stima, ce

o păstrăm cu credință față cu puterea de stat — și chiar și în interesul statului ne ridicăm glasul în contra unor dispozițiuni, cari statul nu este îndreptățit a le face, pentrucă să opun misiunii, ce o are statul dela Dumneđeu, să opun credinței și drepturilor, ce te are Biserica dela Dumneđeu, să opun libertății conștiinței noastre catolice.

În lupta noastră de apărare nimenea nu ne pôte imputa, că suntem dușmanii progresului. Vătămările, în contra cărora ne luptăm, nu însămnază progres, ci decadință. Nu există progres împotriva Domnului Isus Christos. Nu se pot zidi state pe ruinele ideilor creștine, nimenea nu face serviciu progresului, civilizațiunii, decât să luptă în contra bisericeii. Regele nostru St. Stefan cu înțelepciunea sa de cap al statului, a pus de fundament al împărăției sale o piatră probată și prețioasă, care este învățătura și grația Domnului Christos; cine sapă fundamentul acesta al împărăției, acela periclitéză și edificiul acesta, glorios, care stă de o mie de ani.

Iubiților în Christos Frați și credincioși! În aceste timpuri triste, între aceste pericole mari, cari apasă inima noastră catolică, nu am putut tăce. Gura ni s'a deschis cătră voi, inima ni s'a lărgit v'am îndemnat însuflețiți pe voi pentru apărarea cauzei sante a religiunii noastre.

Iubiții noștri frați, bucuria noastră și cununa noastră, așa să stați întru Domnul. Inima vóstră să îndrăsnescă pentru căile Domnului și după sfatul mai din urmă a Sântului Părinte întărindu-vă și prin exemplul nostru, îmbrățișați toți cu însuflețire cauza santei noastre religiuni, și apărați-o cu statornicie.

Mulțumind lui Dumneđeu pentru darurile sale negrăite că v'a primit pre voi în sânta sa Maică Biserică, potențiați cu ajutor grației sante alui Dumneđeu în aceste zile triste alipirea vóstră credincioasă cătră acéastă Mamă dulce și glorioasă a vóstră. Nu recunoseți în lucrurile santei noastre religiuni alt învățător, decât pe unicul nostru învățător pe Christos, care prin sânta noastră biserică vestește învățătura sa sântă; aduceți-vă aminte, că învățătura sântă a lui Isus Christos, care o vestește sânta noastră Biserică și învățătorul acesteia cel mai înalt, Vicariul lui Christos pre pământ, nu să pôte, nici nu este iertat să o închideți în cămara inimei și în ascunsele vieții private. Acéastă învățătură sântă trebuie să o aveți în vedere și pe terenul vieții publice, întru exercițiul drepturilor vóstre civile, întru împlinirea datorințelor vóstre cetățanești, și cu grije și curagiu bărbătesc să încungiurați ori ce ar fi contra acestei învățături sante.

„Nu este iertat, — ăce sântul nostru Părinte, — a mărturisi alte principii în viața privată, și altele pe terenul vieții publice, așa în cât auctoritatea Bisericeii să se recunoscă în viața privată, ér în viața publică să se trecă cu vederea.“

Aduceți-ve aminte de zilele de demult, între-

bați părinții voștri și vă vor grai, pe înaintașii voștri, și vă vor spruce, cu cât curagiu, cu câtă însuflețire trebuie să mărturișiți și apărați credința voastră sântă, chiar și în interesul scumpei voștre patrii. Însuflețiți-vă de exemplul lor glorios.

Epistótele parochului tiner.

I.

Iubite Unchiule!

Am cetit cu multă plăcere epistóla Dtale; ce ai scris acum după sântele mari sêrbatori și ne-am îmbucurat, că bunul Dumneđeu te-a dăruit cu bună sănătate până și la bătrânețe și îndeosebi ne bucurăm cu toții acești mai tineri, că ne mai scrii câte-o epistóla. Fôrte bine ai făcut, că ai eternizat întêmplările însêmbrate și de valóre istorică despre venirea Maiestății Sale preabunului nostru Monarch în mijlocul nostru și declarațiunea înaltă despre frumoșa noastră Biserică din Boroș-Şebis. Cu adevêrat că noi preoții mai tineri totdeauna cu plăcere ne vom aduce aminte de acele frumoșe țile!

Iartă acum iubite unchiule sê-ți scriu și eu câte ceva despre acelea ce convorbim și cugetăm noi preoții mai tineri când suntem noi de noi.

Am fost adevărat nu demult la fratele și finul părintele Traian la o bucurie familiară; bunul Dumneđeu i-a dăruit un al doilea fecior care s'a botezat intru Christos, pe numele martirului Corneliu. A fost bucuros părintele Traian căci acum are doue fetițe și doi feciori deși numai de 6 ani e preot, și nu este îngrijat peste măsură de sôrtea lor, cum fac unii, deși are parochiă slaba, ci a đis cu bucurie: „Eacă eu și pruncii carii mi-au dat mie Dumneđeu!”

Părintele Aureliu carele și el eră de față s'a umplut de bucurie și a toastat (a aredicat pahar séu a închinat cum diceți Dvstre bătrânii) intru sănătatea și prosperarea nou născutului, urându-i să fie bun creștin ca martirul Corneliu și viteaz ca Corneliu Scipio Africanul, bucuria părinților și fala națiunei și a S. nóstre Biserici. Părintele Traian lacrimă de bucurie și toți s'au emoționat.

După aceste noi ne-am pus la vorbiri d'ale nóstre ér preotesele nóstre vorbiau de economia casnică, de pânzături și de pruncii lor. Era o plăcută convenire acésta pentru noi și eram veseli și mulțumiți. Se încinsé însé o dispută înfocată între părintele Petrușca și Traian; cel dintâiu e un preot, care se ține de litera legii, dar al doile mai practic în ale pastoralei. Era vórbă de S. liturgia celor mai înainte sântite séu a Stului Grigorie. Părintele Petrușca susținea adevărat, că acésta liturgie se face în tóte țilele din postul mare afară de Sâmbata și Dumineca și istorisí că a venit un poporean sê-i facă liturgia în postul mare Marți, și n'a făcut căci n'a

pregătit Stele de Dumineca, ér liturgia lui Ioan n'a fost permis s'o facă. Ér părintele Traian susținú că liturgia celor mai înainte sântită nu se face n u m a i Miercurea și Vinerea în postul mare, desaproabă, că părintele Petrușca n'a făcut Marția în care se potese, liturgia lui Ioan, poporeanului seu. Fie-care își aduce apoi argumintele sale pe care le sciea, în deosebi își apăra părintele Petrușca poziția sa și a întrebat despre acésta și pe părintele Ivon (care trece cá un chor-episcop în mijlocul nostru fiind bătrân și fôrte iscusit în ale tipicului), și i-a đis „fă cum e obiceiul.” Acésta însé nu l'a mulțumit pe părintele Petrușca, că đice „usus plura te docebit” nu póte fi directivă în cele sante când e vorba că cum e corect sê facem căci „usul de cele mai multe ori e necorect întrodus.”

Ne-am dat apoi și noi părerile cu părintele Nicolae (carele e fôrte cetit preot deși e tiner) și totuși n'am potut veni la o înțelegere. Astfel încât părintele Nicolae a đis că din isvorul cel mai competent ne va spune în curênd cum e dar bine și corect, că va face întrebare chiar la episcopia din Arad. Eu am đis că și până atunci voi scrie Dtale sê ne lămuresci, că ești ca un Mentor încăruntit în mijlocul nostru. Deci te și rugăm să ne lămuresci din epistótele Dtale, cât mai curênd, ca pe când se va ține sinodul protopopesc în est an sê scim și sê împărtășim unul altuia căci e bine sê păđim uniformitate în Stele serviții dumneđeesci preutindenea.

Din vórbă în vórbă am ajuns apoi la starea nóstră preotésca și ne-am umplut de îngrijiri serióse, și póte pessimiste. Am vorbit mult și despre „Fondul de pensiune” și cu toți am aflat de dorit, de salutar, dar taxele mari ce am avé de solvit ne inspiră puține grigi, căci bine sci și Dta iubite unchiule că noi din aceste părți suntem fôrte slab dotați și trăim muncind din greu, și nu vom fi în stare sê respundem taxele. Nu scim însé cum cugetă alți din alte părți despre aceste. Cu alta ocaziune îți voi scrie și despre alte. S'auđim de Bine!

C. Lazar.

Din stistva Episcopului Grigorie Rômnic 1749.

Pentru întêmplările, cari pot a sê întempla în materii intru început și intru slujire și până în sfêrșit.¹⁾

Intru materia Trupului lui Christos, adevărat a pânei se pot întempla aceste: Preotul ce ce va sluji, de va cunoșce mai nainte de sfințire, pânea cea

¹⁾ Adevărat: evenimentele ce pot ocure cu materia S. sacrificiu sub durată séu finitul servirei.

pusă înainte spre sfințire pre prestol în discos, că este stricată, seu din alte sămînțe de pâne, seu de va fi cătuși de puțin mucedă seu de azimă, îndată să osebească pre aceea, și să iee alta prospătă și curată de grâu, și se dîcă preste dînsa încet: „întru pomenirea Dlui Dumneđeului nostru...” și tôte celealalte ale proscomidiei, care se dîc preste agneț și se scôtă agnețul după obicei puindu-l în s-tul discos, să-l junghie și să-l împungă și așa din locul în care a lăsat se începă și să sântescă și după obicei se sevêrșescă slujba.

Êră de va fi acêsta cunoscînță înaintea dîcerei acelor singure dumneđeesci²⁾ cuvinte se începă din molitva: „Cu aceste fericite puteri și noi“ a dîna oră dîcîndu-o și pre dînsă tôte se sevêrșescă.

Deci așa se facă după tôte, ori după proscomidia înaintea vohodului celui mare seu după vohod ori în ce chip ar fi când nu s'ar află agnețul pre discos adeca seu pentru vre-o minune, seu 'lu va fi luat vre-un șorece seu ar fi căđut și nici cum 'nu ar poté să-l gasescă.

Și de va fi acest fel de cunoscînță (de-i va veni la cunoscînța acêsta) după sfințire, așiderea se facă după cum s'a arătat mai nainte luând altă prescură prospătă de grâu și dîcînd preste dînsă tôte ale proscomidiei se scôtă agnețul și se începă din rugăciune: „Cu aceste fericite puteri și noi nevrednici iubitoriule de ómeni stêpane strigăm și grăim: sânt...” și după obicei se sfințescă și se sevêrșescă Liturgia. Și agnețul cel mai ântâiu (din prescura stricată) după împărtășirea trupului și a sîngelui celui dumneđeesc să-l potrivescă la jertfelnic împreună cu dumneđeescile Taine după ducerea acolo.

Êră de va cunósce acêsta întru singură împărtășirea când va potrive pârțeaua, să facă după cum s'a scris mai 'nainte: adecă luând prescură prospătă de grâu și cetind preste dînsa (rugăciunile) și făcînd tôte ale proscomidiei, să scotă agneț nou și să-l junghie și să-l împungă și să începă (a continuă) dintr'acest loc „în nóptea care a fost vîndut... luând pânea...” și să dîcă numai cuvintele Dlui care se dîc preste pâne³⁾ êră preste potir să nu dîcă nimica, ci să-l trecă, căci tôte le-au dîs și cetind molitva⁴⁾ pomenind adeca și „ale Tale dintru ale Tale“ să ridice numai Discosul cu dumneđeescul agneț. Și apoi cetind molitva: „încă aducem Ție“ și „Dómne cela ce ai trimis prea sântul teu Duh“ cu stihivule pentru agneț⁵⁾ să dîcă întru sfêrșitul sfinți-

rei: „și fă adecă pânea acêsta cinstit trupul Christosului Teu prefăcîndu-o pre Dinsa cu Duhul Teu cel sânt.“ și se cetescă molitva: „ca se fie celor ce se vor împărtăși...” Și tôte aceste să le dîcă în taină, nimică a doua-oră dîcînd (adecă nu cu voce sonóra să se repetescă rugăciunile dîse odată) și așa să se împărtășescă cu trupul și cu sîngele cel dumneđeesc al lui Christos și pe rînd să sevêrșescă dumneđeesca slujbă.

Êră de va cunósce mai nainte de sfințire precum s'a dîs mai sus, cumcă nu este pânea de trebuintă ca să se sevêrșescă întru dîns'a Taina, nu va poté să găsescă atunci îndată să se opréscă de a mai sluji (liturgia).⁶⁾

Êră de va cunósce acêsta după sântire și nu va fi alta pâne să nu lase s. slujba ci să o sevêrșescă.

VIII. Pentru întêmplarea cu materia sîngelui lui Christos.

Preotul de va cunósce mai nainte de sfințirea sîngelui după sfințirea trupului cumcă nu este vin înpotir numai apă (uitând óre cum a pune) să tórne aceea apă în vre'un vas curat și cinstit și îndată să tórne vin și puțină apă dîcînd: „unul din ostași cu sulita cóstoa Lui au împuns și îndată a ieșit sînge și apă“ și după aceea se începă din acelea cuvênte: „așiderea și paharul după cină dîcînd: Beți dintru acesta“ ș. a. Êră de va cunósce după ce va dîce cuvêntele (aceste) cumcă nu este vin S. potir ci numai apă, așiderea se facă și să dîcă precum s'au dîs. Êră de va cunósce acêsta tocmai când se va pricestui (cuminecă) să tórne apă în alt vas și să tórne în potir vin și puținică apă dîcînd: „și unul din ostași...” și celealalte și să începă din cuvêntele așiderea și paharul după cina dîcînd: „beați dintru acesta toți...” Êră aceste tôte să le dîcă în cetișor (în taină) apoi molitva pomenind adecă și rădicînd potirul să dîcă: „ale Tale dintru ale Tale...” și molitva „încă aducem Ție“ și la sfêrșit să se róge: „Dómne cela ce ai trimis Pré sântul Teu Duh“ și trecînd (omitînd) cele ce se dîc preste S. pâne să dîcă: êră ce este în paharul acesta...” și binecuvîntînd numai potirul să dîcă: „prefăcînd cu Duhul teu cel S...” și tôte celealalte molitve pînă la pricestanie și așa pricestuindu-se să sevêrșescă dumneđeesca liturgie. Êră aceea apă⁷⁾ după sevêrșirea dumneđeescei slujbe și după ce să va potrive rêmășițele dumneđeescilor Taine să o tórne în stul Potir în loc de curățire și să o bea.

Êră de va uita preotul când va proscomidí să

⁶⁾ Preotul dela început să se convingă despre aceste și mai bine să nu servescă liturgia, decât să fie împedat ori să servescă din prescură necorespunđetóre; căci astfel va ave linisce întru consciința sa.

⁷⁾ Adecă apă ce s'a binecuvîntat în potir cu S. pâne și fără vin.

²⁾ După proaducere, la ieșirea cea mare și înainte de cîntarea: „Sânt, sânt, sânt...”

³⁾ Adecă: „Luăți, mâncați acesta este Trupul meu...”

⁴⁾ „Aducîndu-ne dară aminte de porunca acêstă mîntuitoare...”

⁵⁾ Adecă numai rugăciunile ce se referesc la pâne să se dîcă.

tórne apă în vin în S. Potir și-și va aduce aminte de acésta mai nainte de sântirea s-lui păhar, să tórne îndată puținică apă dîcînd: „unul din ostași...“ ș. c. l. că de nu va turna aducîndu-și aminte greșese păcat de mórte.

Éră de-și va aduce aminte de acésta după sfințire s ă nu tórne, ci numai obicinuita teplotă (căldura credinței) la vremea sa. Drept aceea s ă cade ție preóte și diacone când vci vrea s ă torni vin s ă socotesci cu deșteptare de tóte aceste întemplări ca se nu greșesci prin nepurtarea de grije păcat de mórte. S ă nu fie vinul oțetit s ău cu miros, s ău muced, s ău cu ori-ce care este sc ărbicios, ci de va ved ă că nu este bun s ă nu îndr ăsnesci s ă slujesci ci totdeauna s ă porți grije ca s ă fie bun spre plăcerea Dlui Dumneđeu și a tuturor creștinilor cum s ă cade că auđi: „cu frică lucrăți m ăntuirea vóstră“ că ceia ce nu bagă s ămă de ac ăstă infricoșată S. slujbă și carii nu se nesuiesc ca s ă fie întru sciința bună, f orte r ău vor patimi.

(Va urma.)

C. L.

D I V E R S E.

* **Cas de mórte.** Înregistrăm cu durere că distinsul și valorosul bărbat al bisericii și națiunei rom ăne Dr. Aureliu Maniu notariu public în Oravița și membru în direcțiunea institutului „Albina“, dup ă un morb plin de suferințe a încetat din vieț ă la 12,24 Ianuariu a. c. în anul 60 al vieței sale pline de activitate neobosită, — las ănd în cel mai profund doliu neconsolabila sa soț ă Ermina, n ăscută Haica, fiica sa Livia, m ăritată Vuia, ginerile s ău Dr. Georgiu Vuia, și numeroși cons ăngeni și amici.

Depun ănd o lacrim ă de durere pre morm ăntul defunctului, rog ăm pre Dumneđeu, ca pre familia remas ă în doliu s ă-o consoleze; ér sufletul r ăposatului s ă-l așeze în locașurile dreptilor.

În veci amintirea lui!

* **Din Calendarele** tipografiei n ăstre se mai aff ă puține exemplare de v ărdare. Avis ăm pe cei ce doresc se-l aibe, ca comandele se le fac ă neint ărdiat.

* **Un craș, care se cufund ă.** Orașul Eisleben subminat de ape subterane, începe a se cufunda. Dup ă cum se anunț ă din Lipsca, în urma raportului unei comis ăiuni de ingineri, guvernul local a luat dispoziții ca t ăt ă populația se p ăr ăs ăsc ă orașul amenințat.

C o n c u r s e.

Pentru ocuparea postului înv ățătoresc dela școla conf. gr. or. rom ăn ă din comuna **Luguz ău**, s ă escrie concurs cu termin de alegere pe **30 Ianuarie st. v. 1894.**

Emolumintele sunt:

1) În bani gata 250 fl. v. a. 2) 24 mtr. de lemne din care se va înc ăldi și sala de înv ăț ăm ănt. 3) Pentru scripturistic ă 5 fl. v. a. 4) Pentru cur ățitul și înc ălditul șeclei 10 fl. v. a. 5) Pentru conferința 6 fl. v. a. 6) Cuartir liber și gr ădin ă de legumi.

Recurenții, cari doresc a ocupa acest post înv ățătoresc, sunt avisați ca recursele lor înstruite conform dispozițiunilor legale, și adresate comitetului parochial din Luguz ău, se le subștern ă Mult. On. Domn. Acsentiu Chirila inspector școlar în Silindia, post. v. Silingyia; precum și a-se presenta în vre-o Duminec ă s ău s ărb ăt ăre în sfta biseric ă din Luguz ău, spre a-și ar ăta desteritatea în c ăntare și tipic.

Luguz ău, din ședința com. paroch. gr. or. rom. ținut ă la 26 Decemvre 1893.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: ACSENTIU CHIRILA, m. p. preot. insp. școl.

În sensul rezoluțiunilor Ven. Consist. dto 29 Noemvre 1890 Nr. 5325 și dto 10 Decemvre 1893 Nr. 5794, s ă escrie concurs pe am ănd ăue stațiunile înv ățătoresci din **Cerneteaz**, protopresviteratul și inspectoratul Timișorii, cu termin de 30 de zile dela prima publicare a acestui concurs în f ăia diecesan ă „Biserica și Școla.“

Emolumentele anuale incopciate cu fie-care stațiune sunt: 1) în bani gata c ăte 160 fl. v. a. 2) în natur ă c ăte 25 chible gr ău (ă 3 fl. = 75 fl.); 3) înv ățătoriu dela școla mare s ă va bucura de usufructul a lor 4 jughere de p ăm ănt, dup ă cari va suporta sarcinile (ă 15 fl. = 60 fl.) ér cel dela școla mic ă de un estravilan, și de un relut din fondul școlar în sum' a de 40 fl. (= 50 fl.) 4) c ăte 3 st ănjini de lemne afar ă de cele pentru înc ălditul salelor de înv ăț ăm ănt.

Reflectanții au s ă-și înainteze recursele ajustate conform dispușetiunilor din vig ăre la subscrisul inspector de școle; și s ă se presente în vre-o Duminec ă ori s ărb ăt ăre în S-fta bis. de acolo spre a-și ar ăta desteritatea în c ănt și tipic.

Comitetul parochial.

Cu consensul protopresviteral: Dr. TR. PUTICIU, inspector de școle în Timiș ăra-Fabric.

Pentru parochia vacant ă din **P ăiușeni**, imbinat ă și cu postul de înv ățătoriu prin ac ăsta s ă escrie concurs cu termin de alegere pe **2/14 Februaru**, adeca pe Înțimpinarea Domnului 1894, p ăn ă când recurenții pe calea P. On. Oficiu protopresviteral din Buteni și-vor subșterne recursele și s ă vor presenta vre-odat ă în biseric ă din loc spre a s ă face cunoscut aleg ătorilor.

Venitele sunt: a) $\frac{1}{8}$ p ăm ănt ar ătoriu; b) birul și stolele dela 134 case; c) o gr ădin ă de legumuri; d) salariul înv ățătoresc 100 fl.; e) 13 șnice bucate; f) 2 m ăsururi fasole; g) pentru conferinț ă 5 fl., pentru scripturistic ă 3 fl., pentru cur ățitul șeclei 12 fl.

T ăte laolalt ă fac 425 fl., afar ă de aceste, cuartir liber cu gr ădin ă și 4 st ăngini de lemne.

P ăiușeni, la 19 Decemvre 1893.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: CONSTANTIN GURBAN, m. p. protopresviter.